

УДК 630:016:929

Н. П. ТРИПУТІНА *

**РОЗГОРТАННЯ ЗЕЛЕНОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ І УЧАСТЬ
О. І. КОЛЕСНІКОВА У НАУКОВІЙ РОЗРОБЦІ ЙОГО ЗАСАД**

Харківська національна академія міського господарства

Розглядається передвоєнний період історії зеленого будівництва в Україні та участь вітчизняних науковців у розробці теоретичних засад цієї галузі комунального господарства.

Ключові слова: садово-паркове господарство, зелене будівництво.

Серед сучасних дослідників історії зеленого будівництва нині розповсюджена думка, що "теоретичні основи садово-паркового будівництва в Україні фактично почали закладатися з другої половини ХХ ст." [29, с. 159]. Той же автор указує: "Патріархом дендрологічної науки в Україні слід називати професора О. Липу" [29]. Інший дослідник висуває думку, що "В радянський період художнє садівництво було відкинуто як пережиток буржуазної культури і розкоші" [3, с. 7]. Друковані й архівні матеріали, проаналізовані у наведеній статті, дають підставу переглянути періодизацію історії розробки теоретичних засад і практики зеленого будівництва в нашій країні та пролити світло на участь у цих процесах вітчизняних науковців.

На початку реконструктивного періоду історії нашої країни у центрі уваги керівних органів опинилася проблема озеленення швидко зростаючих населених місць. Прискорена індустріалізація та спричинена нею масована урбанізація України спонукали уряд підсиленними темпами вирішувати проблему міської екології. Чималі сподівання покладалися на озеленення населених місць і у плані пропаганди нового, соціалістичного способу життя.

Перед фахівцями зеленого будівництва стояли спірні питання дендрологічного, екологічного та естетичного аспектів.

Архітектори Заходу раніше за наших вітчизняних містобудівників зустрілися з цими питаннями, тому вони першими й почали шукати на них відповіді. Ще у 1898 р. вийшла знаменита книга британського архітектора Е. Говарда "Міста-сади майбутнього", в якій автор висунув ідею якнайширшого проникнення природи в міське середовище. У 1930 р. архітектурний загал дізнався про дисперсну схему озеленення великого французького архітектора Ле Корбюзьє [33, с. 171 – 172]. У роботах знаного австрійського архітектора Каміло Зітте міські насадження розділялися на ті, що мають гігієнічне значення, та на декоративну зелень [12, с. 228].

Своє слово з питань зеленого будівництва сказали й зодчі Радянського Союзу. При складанні плану "Велика Москва" у 1921 – 1925 рр. архітектор С. Шестаков запропонував центричну схему озеленення міста. Вона передбачала створення зеленого кільця навколо мегаполісу і проникнення зелені до центру у вигляді зелених клинів. Архітектор Н. Мілютін винайшов схему лінійних міст, яка полягала в тому, що в місті паралельно тягнулися три зони: житлової забудови, промислових підприємств, а між ними – смуга зелених насаджень [33, с. 171 – 172]. "Вождь всіх народів" Й. В. Сталін у настановах під зеленим будівництвом розумів "не дрібні газончики, (...) а крупні паркові масиви, які ми повинні всемірно розвивати" [28, с. 41].

Але в Україні перших пореволюційних років довелося спочатку долати значну шкоду, завдану міській зелені під час Першої світової і Громадянської воєн та страшною паливної кризи початку 20-х рр., яка забрала до "буржуйок" близько 50 % дерев і кущів із міських садів та скверів. У доповіді Президії окружного виконкому робітничих, селянських і червоноармійських депутатів у 1928 р. голова Управління благоустрою Харківкомунгоспу Васильченко зазначав: "У перші роки революції багато з наших громадських садів уявляли собою купу сміття зі зруйнованими огорожами, з численними поламаними деревами та

* Н. П. Трипутіна, 2009

чагарниками. Особливо наші парки і сади постраждали у голодному 1921 році" [11]. Відродження міської зелені стало одним із напрямів боротьби нової влади з тотальною розрухою.

Етапним у цьому плані було видання Раднаркомом України "Декрету про охорону зелених насаджень у містах та інших населених пунктах України", який було підписано Х. Г. Раковським 29 травня 1922 року [9]. Цим урядовим актом у правові рамки були поставлені питання захисту міської зелені від умисного пошкодження. На розвиток цього декрету було розроблено інструкцію "Про охорону зелених насаджень і порості в містах та інших населених пунктах України". Згідно з цією інструкцією, "усі кущові та деревні насадження і природні порості, що знаходяться в місцях загального користування, (...) мають бути негайно по отриманні цієї інструкції зареєстровані як громадське надбання особливої цінності" [13].

Наприкінці 1920-х рр. було складено П'ятирічний план розвитку зеленого господарства [38], у виконанні якого брали участь Міський відділ комунального господарства, Всеукраїнське управління лісами, кооперативне товариство "Пасічник-садівник", Всеукраїнське товариство захисту тварин і рослин "Живрас", Управління залізниць тощо. Щорічно проводили тижні лісосадіння, до роботи залучали школярів, безробітних харків'ян. З метою кадрового забезпечення робіт із зеленого будівництва у 1928 р. у Харкові було створено Профшколу декоративного садівництва [35]. Зараз цей навчальний заклад, який у 2008 р. відзначив своє 80-річчя, має назву Житлово-комунального технікуму Харківської національної академії міського господарства.

Отже, в цей період служби озеленення поступово стали переходити від захисту та відродження міської зелені до розгортання робіт із зеленого будівництва на нових площах.

У січні 1930 р. в Ленінграді було проведено спеціальну нараду, присвячену озелененню міст [41]. Значну роль у піднесенні робіт з озеленення відіграв червневий 1931 р. Пленум ЦК ВКП(б), який затвердив директиву: "ЦК зобов'язує широко розгорнути роботу з розвитку зелених насаджень, розбивки бульварів і скверів, а міські лісові масиви перетворити на зразкові парки культури та відпочинку" [41]. Того ж року в Ленінграді вийшла книга С. Д. Георгієвського "Озеленение городов" [5]. У 1930-і рр. з наукової трибуни вперше виступили такі корифеї радянського зеленого будівництва, як О. Є. Машинський та Л. Б. Лунц, чий праці були включені до збірки 1933 р. "Реконструкция городов СССР" [39].

Свій внесок у розв'язання проблем озеленення зробили українські науковці. Так, В. Я. Гурський у 1923 р. видав один із перших в СРСР посібник із цих питань "Значение древоразведения при обсадке дорог, улиц и усадебных мест" [8]. Грунтовну розробку проблем зеленого будівництва подали у книзі науковці харківського інституту "Діпромисто" Б. С. Гофман і відомий український лісівник О. Ф. Скоробагатий [7]. Від початку діяльності у 1920 р. будівельного факультету Харківського технологічного інституту (нині – Національний технічний університет "ХПІ") його студенти слухали курс лекцій "Планування і благоустрій населених місць, сади", який розробив і викладав професор Д. С. Черкес [40]. У 1933 р. у Харкові вийшла книга професора Роснянського "Психо-технические консультации по организации парков культуры и отдыха" [7, с. 4].

12 вересня 1931 р. Раднарком УРСР ухвалив постанову "Про озеленення залюднених місць", у якій були визначені розміри територій, які відводили під зелене будівництво: починаючи з осені 1931 р. ставили вимогу доведення площі насаджень загального користування (лісопарків, парків, садів, скверів і т. д.) до 10 м² на одну людину, а разом із зеленню у приватних садибах городян на 1 грудня 1935 р. – до 20 м². При цьому для Донбасу сукупна площа зелених насаджень у старих містах на 1 грудня 1934 р. мала досягти 30 м², а в нових – 40 м² на одного мешканця. Навколо великих міст вже тоді планували створити двохкілометрові зелені зони з лісопарків, парків, фруктових садів, для садіння яких Народним комісаріатом земельних справ було доручено відмежувати спеціальні ділянки.

Передбачалося також створення по всій республіці сітки розсадників для забезпечення озеленювальних робіт садивним матеріалом [7, с. 23 – 25].

За рішенням ВЦВК та РНК УСРР від 25 липня 1931 р. в Україні було створено Народний комісаріат комунального господарства, який невдовзі видав інструкцію зі застосування постанови по озелененню населених місць. В ній розміри об'єктів озеленення ставилися у чітку залежність від кількості населення та пояснювалися принципи їх розміщення на території міст і селищ міського типу. Постановою ЦВК та Раднаркому Союзу РСР від 27.06.1933 року перед містобудівниками висували вимогу "передбачати всередині населених місць, а також на їх периферії системи зв'язаних між собою зелених насаджень (парки культури та відпочинку, бульвари, сквери і т. ін.) та системи охоронних зон" [36].

Постанова РНК СРСР та ЦК ВКП(б) від 10 липня 1935 р. "Про генеральний план реконструкції Москви" визначала навіть "конкретні планувальні рішення розміщення зелених насаджень у системі планування крупного міста" [31].

Серед наукових установ, покликаних розв'язувати проблеми міського середовища, варто назвати створений у Харкові у 1931 р. Всеукраїнський інститут комунальної гігієни (нині Інститут гігієни та медичної екології ім. О. М. Марзєєва АМНУ). Одним із напрямів його роботи було "наукове вивчення з метою оздоровлення та благоустрою населених місць природних гігієнічних чинників: води, повітря, землі, зелених насаджень і т. ін." [30, с. 3].

Цей науково-дослідний заклад тісно співпрацював зі створеним для загальнодержавного вирішення проблем комунального господарства Всеукраїнським науково-дослідним інститутом комунального господарства, до складу якого входив спеціальний сектор озеленення населених місць, яким керував професор О. І. Колесніков [42, с. 9]. Працюючи на базі цього НДІ, професор уперше в теорії та практиці зеленого будівництва займається формуванням сортименту декоративних рослин, придатних для цілей озеленювання. У 1934 р. в Харкові вийшов "Сборник работ по зелёному строительству", який цілком складався із праць О. І. Колеснікова. Перша з них – написана разом із О. Корнільєвим "Материалы к основному порайонному ассортименту деревьев и кустарников для зелёного строительства Украины" [17, с. 3 – 93]. Як зазначає еколог Ю. І. Вергелес, ним та його колегами в цій роботі було узагальнено "відомості про морфологічні, екологічні, меліоративні, естетичні властивості близько трьох сотень видів дерев і чагарників та видано рекомендації щодо їх використання в складі міських насаджень. Фактично О. І. Колесніков ввів у практику зеленого будівництва метод екологічних шкал, подібний до того, який використовується у лісовій типології, екологічній індикації лісорослинних умов у лісовому господарстві. Для багатьох десятків видів такі відомості було наведено вперше. Територію тогочасної України було поділено на 12 деревокультурних районів, для яких і були розроблені рекомендації стосовно застосування певних порід дерев і чагарників. Це дало змогу перейти до науково обґрунтованого проектування об'єктів зеленого будівництва і значною мірою урізноманітнити видовий склад насаджень загального користування" [4, с. 242]. У працях Олександра Івановича цього періоду розглянуто також питання кількісних показників зелених насаджень загального користування в містах, зокрема обчислено їхню мінімальну питому площу (м² загальної площі в розрахунку на одного мешканця залежно від природно-географічних умов розташування та розміру міста) [16].

У 1930-і рр. професор розробляє нові передові технології вирощування дерев і кущів в умовах міста та необхідні для цього знаряддя (винахід у 1933 р. розбірного металевого вазона для пересаджування великих дерев, уперше успішно застосований на вулицях Харкова) [25, с. 9]. Перша стаття О. І. Колеснікова, присвячена технологіям пересаджування великих дерев, увійшла до книги "Сборник работ по зелёному строительству" 1934 р. випуску [26]. У цій роботі проаналізовано закордонний і вітчизняний досвід пересаджування дорослих дерев і подано креслення винайденого вазона.

Для підвищення можливості охоплення зростаючі обсяги проектувальних робіт при нестачі спеціалістів вищої кваліфікації із садово-паркової архітектури професор О. І. Ко-

лесніков у співпраці з архітектором О. М. Пашенком запропонували зручний і дотепний спосіб графічного оформлення проектних креслень [22].

Значну увагу питанням озеленення новобудов і реконструйованих старих міст України приділяли працівники українського інституту проектування міст "Діпроміст", які враховували, що зелену "поросль треба насадити вмючи, треба вміти її розпланувати, треба добрати підходи до певних ґрунту і клімату породи, треба їх розмістити так, щоб у всі пори сезону (...) ця поросль здавалась новою й цікавою як своїми масами, так і кольором". Для цього доцільним було визнано створення великих дослідних розсадників для добору та акліматизації декоративних рослин [6]. Ці настанови відповідали творчим принципам тонкого знавця дендрології О. І. Колеснікова, який очолив відділ зелених насаджень цього інституту.

У середині 1930-х рр. у Харкові створюється проектувально-будівельна контора Тресту зелених насаджень. Спираючись на досвід її роботи Всеукраїнська конференція із зеленого будівництва, яка відбулася у лютому 1935 р. в Києві при Наркомгоспі, намітила організацію проектних майстерень, окрім Харкова, у Києві, Одесі, Сталіно (сучасний Донецьк). Організація таких проектних майстерень мала сприяти поліпшенню проектів озеленення міст і селищ України [16, с. 118.]. Аби скерувати належним чином ентузіазм населення в питаннях озеленення території міста, Харківський трест зелених насаджень 1935-го року видав невеличку брошурку "Превратим Харьков в зелёный город" [37], у якій дохідливо роз'яснено техніку садіння дерев і догляду за ними.

Таким чином, "у роки передвоєнних п'ятирічок озеленення стає важливішою складовою заходів із планування, забудови та благоустрою" міст України. Площа зелених насаджень за десять передвоєнних років зросла з 4,5 до 6,9 м² на одного мешканця України. "У роботах із благоустрою міст зелене будівництво посіло одне з провідних місць" [34, с. 6].

Наприкінці 1935 року у Всесоюзній академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна під головуванням академіка М. І. Вавилова відбувся пленум секції субтропічних культур. В обговоренні доповіді "Роль субтропиків в озелененні городів и новостроек" узяв участь делегат з України О. І. Колесніков. У виступі професор доволі критично оцінив досвід практичної роботи з озеленення населених місць у Радянському Союзі. Як знавець і безпосередній учасник створення чудових парків курортної зони Чорноморського узбережжя Кавказу він запропонував практикам озеленювання не покладати сподівань лише на фахівців зі столичних проектних організацій Союзу, а організувати проектні архітектурні майстерні безпосередньо на місцях [14].

До складу московської збірки "Проблемы садово-парковой архитектуры", виданої Академією архітектури СРСР, увійшла велика стаття професора О. І. Колеснікова "Из опыта озеленения городов УССР" [16], у якій наведено розгорнутий огляд історичних надбань українського паркового будівництва й вичерпно висвітлено стан зеленого будівництва в Україні середини 30-х рр., до того ж оздоблене ілюстраціями, які донесли до нас тогочасний вигляд добре знайомих сучасним мешканцям українських міст об'єктів.

Деякі наукові праці О. І. Колеснікова з теоретичних питань зеленого будівництва увійшли до двох випусків "Записок Харківського інституту комунального господарства". У статті "Факультет зеленого будівництва ХІКГ та проблема підготовки кадрів зеленого будівництва" розглянуто зміст і форми навчання інженерів зеленого будівництва й архітекторів зеленого будівництва, підготовку яких з 1931 до 1942 рр. здійснював зазначений факультет [27]. До цього ж випуску включено й дослідницьку роботу О. І. Колеснікова "Нове в інтродукції й селекції деревних та квіткових рослин для цілей зеленого будівництва" [18].

У 1937 р. у випуску II Записок Харківського інституту комунального будівництва професор виступив із трьома теоретичними роботами: "Зелене будівництво УРСР", "Зелені насадження як архітектурний фактор у місті" та "Міські вуличні насадження" [23].

Того ж таки року ХІКБ видав і посібник під авторством відомого українського лісівника професора І. О. Яхонтова "Деревництво. Короткий конспект лекцій, читаних студентам

паркобудівельного факультету Харківського інституту комунального будівництва в 1935 – 36 учбовому році" [43].

1930-ті рр. стали періодом широкомасштабної реконструкції курортних зон СРСР. Свою частку у виконанні цього проекту вніс і професор О. І. Колесніков. Олександра Івановича було запрошено консультувати проектну групу під керівництвом академіка архітектури М. Я. Гінзбурга з питань озеленувальних робіт Південного берега Криму [25, с. 11]. Державний Нікітський ботанічний сад (далі ДНБС) став тоді головною науково-методичною базою виконання цих робіт, а також основним постачальником репродукційного матеріалу для зеленого будівництва. В ході виконання проекту бригадою ДНБС під керівництвом О. І. Колеснікова були проведені у 1937 р. обслідування та інвентаризація декоративних насаджень Криму [24, с. 31]. У списку наукових співробітників саду за 1938 р. згадується професор О. І. Колесніков із Харкова, який за сумісництвом обіймав тоді посаду в/о завідувача відділом дендрології з посадовим окладом 700 рублів [2]. Розділ № 3 Наукового звіту ДНБС за 1937 р. за темою № 8 "Поповнення асортименту декоративних деревних порід для зеленого будівництва Криму та південних районів СРСР" складає текст звіту О. І. Колеснікова за темою "Віддалені щеплення у деревних порід", розділ № 4 – відповідно його ж "Методи та техніка пересадки великих дерев" [32].

Ретельно проаналізувавши вітчизняний досвід із пересаджування дорослих дерев і докладно ознайомившись із досвідом закордонних фахівців у цій складній справі, професор у 1939 р. видає книжку "Пересадка больших деревьев" [21].

Олександр Іванович Колесніков завжди вважав ботанічні сади Півдня Радянського Союзу важливою базою розширення асортименту деревних порід для озеленення. І так само, як і з Нікітським ботанічним садом, ще у передвоєнні роки він плідно співпрацював із сочинським парком "Дендрарій". Професор О. І. Колесніков брав участь у складанні останнього перед війною, краще за попередні проілюстрованого, оздобленого більшою кількістю фотографій і схем, путівника по парку і вперше дав йому докладну архітектурну характеристику [10, с. 25 – 30]. У співпраці з цією науковою установою напередодні війни О. І. Колесніков видав ще два дендрологічних дослідження "Парковая растительность северной части Черноморского побережья Кавказа" [20] та "Парковая растительность района Сочи-Анапа" [19].

Ці чарівні, багаті на рослинність місця Кавказького узбережжя здавна привертали увагу професора. Як свідчить у нарисі "Русские учёные-ботаники в Абхазии" директор Сухумського ботанічного саду Г. Г. Айба, перші дослідження флори парків Абхазії О. І. Колесніков розпочав ще перед війною, у 1936 – 1937 рр. [1, с. 9].

Своєрідним підсумком діяльності українських майстрів зеленого будівництва за передвоєнні десятиліття стала наукова сесія Українського наукового інженерно-технічного товариства міського господарства у 1940 р. в Одесі, де професор О. І. Колесніков виступив із доповіддю "Зелёное строительство городов УССР". У цій доповіді він вказав на основні положення, якими мають керуватися працівники сфери зеленого будівництва [15]. За цією доповіддю було прийнято відповідну постанову.

З викладеного можна зробити висновок, що у 1930 рр. на території УРСР розгорнулися бурхливі процеси озеленення населених місць, складанням теоретичних засад яких активно займалися українські вчені та архітектори. Харків тоді став потужним центром наукової розробки проблем зеленого будівництва. Провідне місце серед теоретиків цієї галузі посідав видатний український лісівник, дендролог і паркобудівник професор Олександр Іванович Колесніков.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Айба Г. Г. Русские учёные-ботаники в Абхазии / Г. Г. Айба // Труды Сухумского ботанического сада. – Тбилиси: Изд-во "Мецниереба", 1980. – Вип. XXX. Посвящённый 200-летию Георгиевского трактата: Интродукция и акклиматизация субтропических растений в Абхазии. – 179 с.

2. Архів Нікітського ботанічного саду Національного наукового центру. – Оп.1. – Спр.245. – Арк. 6.
3. Білоус В. І. Садово-паркове мистецтво. Коротка історія розвитку та методи створення художніх садів / В. І. Білоус. – К.: Наук. світ, 2001. – 294 с.
4. Вергелес Ю. І. Теорія і практика зеленого господарства міст України в контексті праць професора О.І. Колеснікова / Ю. І. Вергелес // Лісова типологія в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку: Матеріали XI Погребняківських читань (10 – 12 жовтня 2007 р., м. Харків). – Х.: УкрНДЛГА, 2007. – 254 с.
5. Георгиевский С. Д. Озеленение городов / С. Д. Георгиевский. – М. – Л.: Госуд. сельскохозяйственное изд-во, 1930. – 79 с.
6. Гинзбург А. М. Про заснування в Харкові Науково-дослідного інституту проектування міст / А. М. ГИНЗБУРГ // Господарство України. – 1930. – № 4. – С.178 – 187.
7. Гофман Б. С. Зелёное строительство города / Б. С. Гофман, А. Ф. Скоробогатый. – Х. – К.: Гос. научно-технич. изд-во Украины, 1935. – 120 с., 100 фот.
8. Гурский В. Я. Значение древоразведения при обсадке дорог, улиц и усадебных мест / В. Я. Гурский. – Х.: Всеукраинское управление лесами при Наркомземе УССР, 1923. – 23 с.
9. Декрет об охране зелёных насаждений в городах и других населённых пунктах Украины // Сборник узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1922. – № 27. – С.441.
10. Дендрарий. – Новочеркаск: ФГУ Горлесэкол, 2006. – 96 с.
11. Доповідь тов. Васильченка Президії окружного виконкому робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. – Державний архів Харківської області (ДАХО). – Ф.Р-845. – Оп. 3. – Спр. 1607. – Арк. 22.
12. Зитте К. Зеленые насаждения в больших городах / К. Зитте // Зитте К. Городское строительство с точки зрения его художественных принципов. – М., 1928. – 231 с.
13. Инструкция об охране зелёных насаждений и порослей в городах и других населенных пунктах Украины // Коммунальное хозяйство на Украине. – 1923. – №2 (6). – С. 28 – 29.
14. Колесников А. И. Выступление на пленуме секции субтропических культур ВАСХНИЛ 17 – 22 декабря 1935 г. в прениях по докладу Б. А. Келлера, Л. А. Ильина, В. А. Алфёрова. Роль субтропиков в деле озеленения городов и новостроек / А. И. Колесников // Труды Всесоюзной академии сельскохозяйственных наук им. В. И. Ленина. Вып. XXII, ч.3. Субтропические культуры. Материалы пленума секции субтропических культур ВАСХНИЛ 17 – 22 декабря 1935 г. / Под общей редакцией академика Н. И. Вавилова – М.: Изд-во ВАСХНИЛ, 1936. – С. 68 – 73.
15. Колесников А. И. Зелёное строительство городов УССР: доклад / А. И. Колесников // Научная сессия по озеленению городов. Тезисы докладов. – Киев – Одеса: Украинское научное инженерно-техническое общество городского хозяйства, 1940. – С. 3 – 7.
16. Колесников А. И. Из опыта озеленения городов УССР / А. И. Колесников // Проблемы садово-парковой архитектуры. – М.: Академия архитектуры СССР, 1936. – С.106 – 121.
17. Колесников А. И. Материалы к основному порайонному ассортименту деревьев и кустарников для озеленения Украины / А. И. Колесников, А. Корнильев // Сборник работ по зелёному строительству. – Х.: Всеукраинский научно-исследовательский институт коммунального хозяйства, 1934. – 327 с.
18. Колесніков О. І. Нове в інтродукції й селекції деревних та квіткових рослин для цілей зеленого будівництва / О. І. Колесніков // Записки Харківського інституту комунального господарства. – Х., 1936. – № 1. – С. 49 – 59.
19. Колесников А. И. Парковая растительность района Сочи-Анапа / А. И. Колесников // Научный отчёт Сочинского дендрария за 1939 г. – Сочи: Сочинский дендрарий, 1940. – С. 6 – 34.
20. Колесников А. И. Парковая растительность северной части Черноморского побережья Кавказа / А. И. Колесников // Научный отчёт Сочинского дендрария за 1938 г. – Сочи: Сочинский дендрарий, 1939. – 23 с.
21. Колесников А. И. Пересадка больших деревьев / А. И. Колесников. – М.: Ред.-изд. сектор Всесоюз. акад. с.-х. наук им. В. И. Ленина, 1939. – 80 с. с илл. и черт.
22. Колесников А. И. Рационализация техники оформления проектов зелёных насаждений / А. И. Колесников, А. Н. Пашенко // Сборник работ по зелёному строительству. – Х.: Всеукраинский научно-исследовательский институт коммунального хозяйства, 1934. – С. 93 – 101.
23. Колесников О. І. Роботи по зеленому будівництву. Записки Харківського інституту комунального будівництва №2 (серпень-вересень) / О. І. Колесніков. – Х.:ХІКБ, 1937. – 167 с.
24. Колесников А. И. Роль Никитского ботанического сада в зелёном строительстве СССР / А. И. Колесников // Никитский ботанический сад имени В. М. Молотова за 125 лет деятельности (1812 – 1937 гг.): Материалы V юбилейного пленума субтропических культур (Ялта, 25 – 27 октября 1939 г.) / Под ред. академика Н. И. Вавилова и канд. с.-х. наук И. Л. Никитина. – М.: ВАСХНИЛ, 1939. – С. 17 – 78.
25. Колесников А. И. Список научных трудов, проектных и производственных работ и изобретений. (К 70-летию со дня рождения и 45-летию научной и производственной деятельности). – Сочи: СочНИЛОС, 1958. – 13 с.

26. Колесников А. И. Упаковочные приспособления для пересадки больших деревьев / А. И. Колесников // Сборник работ по зелёному строительству. – Х.: Всеукраинский научно-исследовательский институт коммунального хозяйства, 1934. – С. 107 – 126.
27. Колесніков О. І. Факультет зеленого будівництва ХІКГ та проблема підготовки кадрів зеленого будівництва / О. І. Колесніков // Записки Харківського інституту комунального господарства. – Х., 1936. – № 1. – С. 13 – 25.
28. Коржов М. Вопросы озеленения городов / М. Коржов // Архитектура СССР. – 1938. – № 4. – С. 38 – 43. – С. 41.
29. Кучерявий В. П. Озеленения населенных місць: підручник / В. П. Кучерявий. – Львів: Світ, 2005. – 406 с.
30. Марзеев А. Н. О работе Всеукраинского института коммунальной гигиены / А. Н. Марзеев. – Х., 1934. – 19 с.
31. Машинский Л. О. Городское зелёное строительство / Л. О. Машинский. – Л.: Изд-во Наркомхоза РСФСР, 1941. – 235 с.
32. Науковий звіт Державного Нікітського ботанічного саду за 1937 р. – Архів Нікітського ботанічного саду Національного наукового центру. – Оп. 2. – Спр. 235. – Арк. 73 – 77, 77 – 80.
33. Ожегов С. С. История ландшафтной архитектуры / С. С. Ожегов. – М.: Архитектура, 2004. – 230 с.
34. Озеленение городов. – К.: Будівельник, 1966. – 342 с.
35. Постановва Харківського округового управління народної освіти про відкриття профшколи декоративного садівництва. – ДАХО. – Ф. Р-845. – Оп. 1. – Спр. 32. – Арк. 28, 28 зв.
36. Постановление "О составлении и утверждении проектов планировки и социалистической реконструкции городов и других населённых мест Союза ССР" от 27 июня 1933 г. // Собрание законов и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства СССР № 41, отдел 1, Ст. 243.
37. Превратим Харьков в зелёный город. – Х.: Отдел ком. Хоз. Харьковского гор. Совета, 1935. – 8 с.
38. П'ятирічний план розвитку зеленого господарства Харкова. – ДАХО. – Ф.Р-845. – Оп. 3. – Спр. 1607. – Арк. 25.
39. Реконструкция городов СССР. Т.1. – М.: Изд-во Статистика и рационализация, 1933. – 972 с.
40. Розподіл академічного навантаження професорів Харківського технологічного інституту. – ДАХО. – Ф. Р-1682. – Оп.1. – Спр. 169. – Арк. 51.
41. Скоробагатий О. Садово-паркова нарада в Ленінграді / О. Скоробагатий // Український лісовод. – 1930. – № 3. – С. 19 – 21.
42. Шахов Д. Всеукраїнський науково-дослідний інститут комунального господарства (його організація та завдання) / Д. Шахов. – Х., 1932. – 32 с.
43. Яхонтов І. О. Деревництво: короткий конспект лекцій, читаних студентам паркобудівельного факультету Харківського інституту комунального будівництва в 1935-36 учбовому році / О. І. Яхонтов. – Х.: ХІКБ, 1937 р. – 113 с.

Triputina N. P.

DEVELOPMENT OF LAYING OUT OF PARKS IN UKRAINE AND PARTICIPATION OF O. I. KOLESNIKOV IN ITS SCIENTIFIC GROUNDING

Kharkov National Academy of Municipal Economy

Paper is dedicated to prewar period of landscape architecture history in Ukraine and the role of native scientists in working up of theoretic base for this department of municipal economy.

К е у w o r d s : development of landscape, laying out of parks.

Трипутина Н. П.

РАЗВОРАЧИВАНИЕ ЗЕЛЕНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ И УЧАСТИЕ А. И. КОЛЕСНИКОВА В НАУЧНОЙ РАЗРАБОТКЕ ЕГО ОСНОВ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Рассматривается предвоенный период истории зелёного строительства в Украине и участие отечественных учёных в разработке теоретических основ этой отрасли.

К л ю ч е в ы е с л о в а : садово-парковое хозяйство, зелёное строительство.

Одержано редколегією 7.10.2009 р.